

PROJEKTOWANIE SYSTEMU REGULACJI ZE WZGLĘDU NA ŻĄDANE WIDMO CZĘSTOŚCI

ANDRZEJ DYMAREK , TOMASZ DZITKOWSKI

*Inst. Automatykacji Proces. Technologicznych i Zintegrowanych Systemów Wytwarzania, Politechnika Śląska
e-mail: andrzej.dymarek@polsl.p.l tomasz.dzitkowski@polsl.pl*

Streszczenie. W niniejszej pracy przedstawiono metodę projektowania systemów regulowanych ze względu na żądane własności dynamiczne. W pracy sformułowano metodę doboru modelu oraz siły sterującej ze względu na żądane widmo częstości. Dokonano syntezy systemu regulacji proporcjonalnej zgodnie z zaproponowaną metodą oraz sprawdzono poprawność otrzymanych wyników.

1. WSTĘP

Wartości własne układu drgającego w jednoznaczny sposób określają jego ruch. W przypadku układów sterowanych czy regulowanych model musi zostać rozszerzony o system regulacji. Prawidłowy model maszyny pozwala na właściwą optymalizację jej sterowania, dzięki czemu możliwe jest zastosowanie odpowiedniego, w świetle przyjętych kryteriów, sterowania. Przyjęcie właściwego modelu maszyny poddanej optymalnemu sterowaniu zależy od doświadczenia i intuicji projektanta. Przyjęty model może okazać się jednak niepoprawny ze względu na częstości rezonansowe, które mają istotny wpływ na sterowany obiekt. Konieczne jest sprecyzowanie kryterium identyfikacji struktury i parametrów modelu oraz sterowania tym modelem, które będzie spełniało własności dynamiczne maszyny poddanej optymalnemu sterowaniu. Jednym z warunków przyjęcia takiego modelu maszyny jest synteza układów mechanicznych o żądanych własnościach dynamicznych. Problem poszukiwania modelu oraz wartości siły sterującej takiej, aby ruch układu odbywał się zgodnie z przyjętą charakterystyką dynamiczną, jest typowym zadaniem syntezy czynnej. Wiele metod projektowania systemów regulacji wymaga skomplikowanego aparatu matematycznego. Dlatego w pracy przedstawiona zostanie metoda doboru modelu oraz siły sterującej ze względu na żądane własności dynamiczne niewymagająca użycia tak skomplikowanych pojęć.

2. PROJEKTOWANIE UKŁADÓW ZE STEROWANIEM ZE WZGLĘDU NA ŻĄDANE WIDMO CZĘSTOŚCI

Niech dane będą własności dynamiczne poszukiwanego układu w postaci ciągu częstości rezonansowych, antyrezonansowych oraz wartości spadku częstości rezonansowych:

$$\omega_1, \omega_3, \dots, \omega_{2n-1} \text{ - częstości rezonansowe,}$$

$\omega_0, \omega_2, \dots, \omega_{2n}$ - częstości antyrezonansowe,
 $h_1, h_3, \dots, h_{2n-1}$ - spadek częstości drgań własnych.

W przypadku tak przyjętych własności należy wyznaczyć charakterystykę dynamiczną w formie:

$$U(s) = H \frac{L(s)}{M(s)} = H \frac{\prod_{i=1}^n (s^2 + 2h_{2i-1}s + s_{2i-1}^2)}{\prod_{j=0}^n (s^2 + s_{2j}^2)} = \quad (1)$$

$$= H \frac{d_l s^l + d_{l-1} s^{l-1} + \dots + d_0}{c_{l-1} s^{l-1} + c_{l-2} s^{l-2} + \dots + c_1 s} = U_U(s) + U_F(s),$$

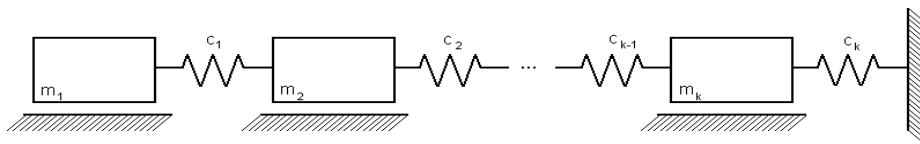
gdzie: H - stała proporcjonalności, s - operator Laplace'a, s_{2i-1}, s_{2j} - wartości liczbowe żądanych częstości rezonansowych i antyrezonansowych, $U_U(s)$ - charakterystyka dynamiczna poszukiwanego układu, $U_F(s)$ - charakterystyka dynamiczna poszukiwanej siły sterującej.

Następnie dokonuje się rozkładu charakterystyki dynamicznej $U_U(s)$ znanymi metodami syntezy dyskretnych układów drgających [1-6,9], na przykład na ułamek łańcuchowy (2):

$$U_U(s) = U_s^{(1)}(s) + \frac{1}{V_s^{(1)}(s) + \frac{1}{U_s^{(2)}(s) + \frac{1}{V_s^{(2)} + \frac{\vdots}{1}{U_s^{(k-1)}(s) + \frac{1}{V_s^{(k)}(s)}}}}, \quad (2)$$

gdzie: $U^{(1)}(s) = m_U^{(1)} s$, $V^{(1)}(s) = \frac{s}{c_V^{(1)}}$, ..., $V^{(k-1)}(s) = \frac{s}{c_V^{(k-1)}}$, $U^{(k)}(s) = m_U^{(k)} s$.

W wyniku rozkładu funkcji charakterystycznej na ułamek łańcuchowy (2) otrzymuje się strukturę układu dyskretnego wraz z wartościami jego parametrów przedstawioną na rys. 1.

Rys. 1. Model dyskretny układu otrzymany w wyniku syntezy metodą rozkładu charakterystyki dynamicznej $U_U(s)$ na ułamek łańcuchowy

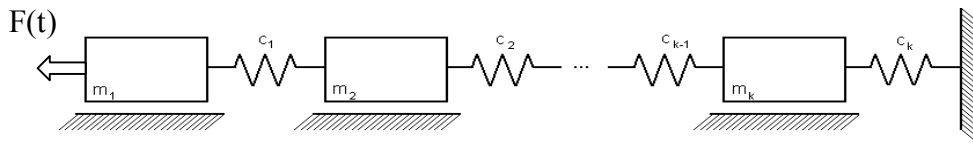
Na podstawie układu z rys. 1 wyznacza się funkcje sztywności wówczas gdy siła przyłożona jest w dowolnym punkcie materialnym, wybranym przez projektanta. Siła wymuszająca jest poszukiwaną siłą sterującą, której wartość zostanie wyznaczona w kolejnym kroku.

$$\frac{F(s)}{X_1(s)} = \frac{L(s)}{M_1(s)}, \frac{F(s)}{X_2(s)} = \frac{L(s)}{M_2(s)}, \dots, \frac{F(s)}{X_k(s)} = \frac{L(s)}{M_k(s)}. \quad (3)$$

Wartości wielomianów $M_1(s), M_2(s), \dots, M_k(s)$ z równania 3 posłużą do wyznaczenia wartości siły w następujący sposób:

$$\begin{aligned}
 U_F(s) &= \frac{L_1(s)}{M(s)} \\
 \frac{L_1(s)}{M_1(s)} &= a_1s + b_1 + \frac{L_2(s)}{M_1(s)}, \\
 \frac{m_2L_2(s)}{M_2(s)} &= a_2s + b_2 + \frac{L_3(s)}{M_2(s)}, \\
 &\vdots \\
 \frac{m_{k-1}L_{k-1}(s)}{M_{k-1}(s)} &= a_{k-1}s + b_{k-1} + \frac{m_kL_k(s)}{M_{k-1}(s)}, \\
 \frac{m_kL_k(s)}{M_k(s)} &= a_k s + b_k, \\
 F(s) &= a_1s + b_1 + a_2s + b_2 + \dots + a_k s + b_k, \\
 F(t) &= a_1\dot{x}_1 + b_1x_1 + a_2\dot{x}_2 + b_2x_2 + \dots + a_k\dot{x}_k + b_kx_k.
 \end{aligned} \tag{4}$$

Ostatecznie w wyniku przeprowadzonej syntezy otrzymuje się układ przedstawiony na rys.2.

Rys.2. Układ otrzymany wyniku syntezy

Przedstawioną metodę można zaliczyć do metod projektowania układów regulacji proporcjonalnej ze sprzężeniem zwrotnym od stanu.

3. PRZYKŁAD LICZBOWY

Przyjmuje się, że poszukiwany układ ma spełniać następujące wymagania:

$$\begin{aligned}
 \omega_1 &= 1.814 \frac{rad}{s}, \omega_3 = 5.85 \frac{rad}{s} - \text{częstości rezonansowe,} \\
 \omega_0 &= 0 \frac{rad}{s}, \omega_2 = 5.48 \frac{rad}{s} - \text{częstości antyrezonansowe,} \\
 h_1 &= 1 \frac{rad}{s} - \text{spadek częstości drgań własnych.}
 \end{aligned}$$

Na podstawie przyjętych wymagań funkcja charakterystyczna poddana syntezie przyjmuje postać:

$$V(s) = \frac{1}{H} \frac{s(s^2 + \omega_2^2)}{(s^2 + 2h_1s + h_1^2 + \omega_1^2)(s^2 + \omega_3^2)} = \frac{1}{4} \frac{s^3 + 30s}{1s^4 + 2s^3 + 38.5s^2 + 68.5s + 147},$$

$$U(s) = \frac{4s^4 + 8s^3 + 154s^2 + 274s + 588}{s^3 + 30s} = \frac{4s^4 + 150s^2 + 450}{s^3 + 30s} + \frac{8s^3 + 4s^2 + 274s + 138}{s^3 + 30s}$$

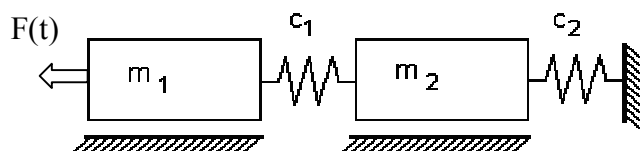
$$= U_U(s) + U_F(s).$$

Stosując syntezę metodą rozkładu funkcji charakterystycznej $U_U(s)$ na ułamek łańcuchowy [2-5], otrzymuje się:

$$U_U(s) = \frac{4s^4 + 150s^2 + 450}{s^3 + 30s} = m_1s + \frac{1}{\frac{c_1}{s} + \frac{1}{m_2s + \frac{c_2}{s}}},$$

gdzie: $m_1 = 4.00$ kg, $m_2 = 2.00$ kg, $c_1 = 30 \frac{\text{N}}{\text{m}}$, $c_2 = 30 \frac{\text{N}}{\text{m}}$.

Na podstawie zastosowanej metody syntezy buduje się dyskretny układ mechaniczny przedstawiony na rys. 3.

Rys.3. Model układu otrzymany w wyniku syntezy powolności $U_U(s)$

Wyznaczone funkcje charakterystyczne na podstawie układu rys.3, w postaci sztywności w przypadku, gdy siła zaczepiona jest do masy m_1 , przyjmują postać:

$$\frac{F(s)}{X_1(s)} = \frac{L(s)}{M_1(s)} = \frac{4s^4 + 150s^2 + 450}{s^2 + 30} \Rightarrow M_1(s) = s^2 + 30,$$

$$\frac{F(s)}{X_2(s)} = \frac{L(s)}{M_2(s)} = \frac{4s^4 + 150s^2 + 450}{30} \Rightarrow M_2(s) = 30.$$

Wartość sprzężenia zwrotnego od stanu [7,8] w postaci siły $F(t)$ oblicza się na podstawie (4).

$$U_F(s) = \frac{L_1(s)}{M(s)} = \frac{8s^3 + 4s^2 + 274s + 138}{s^3 + 30s},$$

skąd otrzymuje się:

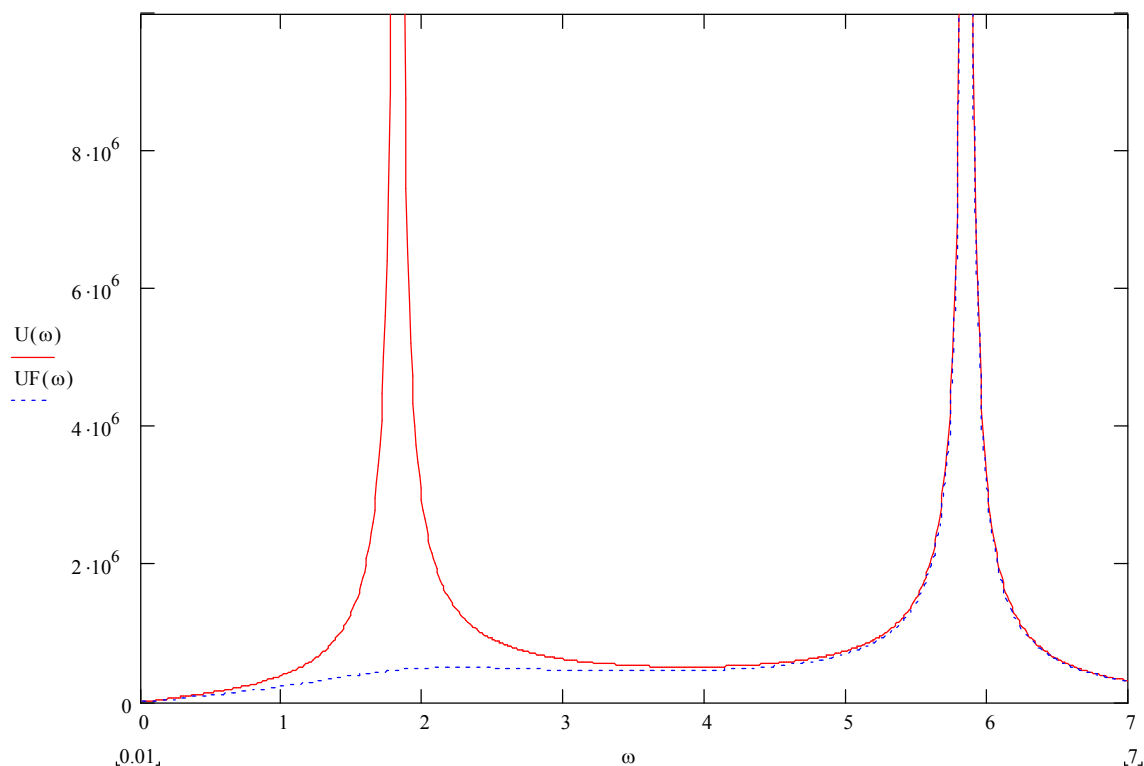
$$\frac{L_1(s)}{M_1(s)} = \frac{8s^3 + 4s^2 + 274s + 138}{s^2 + 30} = 8s + 4 + \frac{34s + 18}{s^2 + 30},$$

oraz

$$\frac{m_2 L_2(s)}{M_2(s)} = \frac{2 \cdot (34s + 18)}{30} = 2.26s + 1.2. \quad (10)$$

Ostatecznie wartość siły sterującej przyjmuje postać:

$$F(t) = -8\dot{x}_1 - 4x_1 - 2.26\dot{x}_2 - 1.2x_2. \quad (11)$$

Rys.4. Wykres funkcji charakterystycznej układu nieregulowanego $U(\omega)$ i regulowanego $U_F(\omega)$

Sprawdzenia poprawności przeprowadzonych rozważań dokonano, generując wykres podatności w przypadku układu otrzymanego w wyniku syntezy (rys.3) [1,2,3,9]. Wykres funkcji charakterystycznej wyznaczonej na podstawie zsyntezowanego układu przedstawiono na rys. 4.

4. WNIOSKI

Przedstawiona praca dotyczy sformułowania i rozwiązania zadania syntezy czynnej układów drgających. Jest propozycją doboru siły sterującej oraz układu drgającego spełniającego żądane własności dynamiczne w postaci ciągu częstości rezonansowych. Zaletą proponowanej metody wyznaczenia siły sterującej w układzie jest jej prostota. Zaproponowaną metodę można zaliczyć do metody regulacji proporcjonalnej, a w szczególności regulacji proporcjonalnej ze sprzężeniem zwrotnym od stanu [7]. Praca jest również próbą wskazania nowych możliwości oraz kierunku badań w projektowaniu podzespołów maszyn o żądanym widmie częstości.

LITERATURA

1. Bellert S., Woźniacki H: Analiza i synteza układów elektrycznych metodą liczb strukturalnych. Warszawa : WNT, 1968.
2. Buchacz A., Dymarek A.: Synteza podzespołów maszyn ze względu na wymagane widmo częstości jako problem projektowania suwnicy pomostowej. W: XII konferencja naukowa „Problemy rozwoju maszyn roboczych” . Zakopane 2000, s. 75-81.
3. Dymarek A.: Odwrotne zadanie dynamiki tłumionych mechanicznych układów drgających w ujęciu grafów i liczb strukturalnych. Praca doktorska. Pol. Śląska , Gliwice, 2001.
4. Dymarek A., Dzitkowski T., Gwóźdź A.: Synteza układów belkowych ze względu na żądane widmo częstości. „Modelowanie Inżynierskie” 2008, nr 36, s. 55-62. .
5. Dymarek A.: The sensitivity as a criterion of synthesis of discrete vibrating fixed mechanical system. “Journal of Materials Processing Technology” 2004, Vol. 157-158, Complete 2004, p.138-143.
6. Dymarek A., Dzitkowski T.: Modelling and synthesis of discrete – continuous subsystems of machines with damping. “Journal of Materials Processing Technology” Vol. 164-165, Complete 2005, p.1317-1326.
7. Heimann B., Gerth W., Popp K.: Mechatronika : komponenty, metody przykłady. Warszawa : Wyd. Nauk. PWN, 2001.
8. Węgrzyn S.: Podstawy automatyki. Warszawa : Wyd. Nauk. PWN, 1972.
9. Świder J.[red], Kaźmierczak J.[red] i in. Wspomaganie komputerowe CAD CAM : Wspomaganie konstruowania układów redukcji drgań i hałasu maszyn. Warszawa : WNT, 2001. .

THE SYNTHESIS OF REGULATION SYSTEMS WITH RESPECT TO REQUIRED DYNAMIC PROPERTIES

Summary. This paper concerns formulating and solving the problem of synthesis of vibrating discrete mechanical systems with controlling force. In this paper a method of synthesis to determination of structure and inertial, elastical, force parameters has been presented. Such task may be classified as the method of reverse task of active mechanical systems